

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 32.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Наставак.)

Пошто смо, ето, покушали да мало разјасни-мо: једним случајем суверени уплив ђенија песникова, или и моде на публику, а другим случајем уплив публике на себе саму и на приказ и спев, па најпосле и уплив виртуозног приказа на публику, и поред тога што је спев од мање вредности, и то све са психолошког гледишта, — прелазимо сада на исто тако важан одношај позоришног деловања, а то је *одношај глумца према публици* и уплив што га има глумац на публику, и то у оном тренутку кад као уметник ради и приказује. То је најмаркантније од свеју гледишта, јер се оно управо појављује живо и отворено сваког позоришног вечера. Али је по овом, што рекосмо, јасна ствар, да се тај одношај, пошто он додирује баш прави живац уметничког рада, мора расправити са његове најглавније, уметничко-естетичке стране.

У овој ствари руководно је питање ово: Какву награду има приказивач да очекује за свој приказ? Сме ли публика своје допадање приказивати, или је можда то и обвезана чинити, и ако је то случај, има ли и права да своје недопадању даде отворена израза? Није потребно уверавати, да су та питања не само за уметнике, него и за публику, па и за глумачку уметност управо животна питања. С тога су се и глумци у сва времена најревностније занимали с тим питањем, те се није чудити, што је у времену, кад је прошлога века у Манхајму свитала зора нове епохе глумачке уметности, која је епоха много обећавала, — образовани управитељ манхајмског позоришта поднео одушевљеним за уметност члановима управног одбора питање, које се на ту ствар односи, и позвао их да званично на њ одговоре. У записницима

манхајмског народног позоришта под бароном Далбергом од године 1781 до 1789, што их је Макс Мартерштајн обелоданио, налазимо у записнику осме седнице, држане у петак 28. марта 1783 — у којој су били присутни управитељ Далберг и глумци Мајер, Ноншиб, Ифланд, Бајл, Бек и Кирхефел — одговор на то питање. Тај одговор гласи: Је ли пјескање рукама или општа тишина најласкавије одобравање за глумца? Већ постављање тога питања врло је значајно за оно време. У оно време жарког одушевљења, које је већ стајало под упливом Шилерова ђенија — сетимо се, да су „Разбојници“ 13. јануара 1782 први пут у Манхајму приказани —, кад је под управом Далберга и под суделовањем идеалних и за уметност врло одушевљених глумаца Ифланда, Бајла, Бека и т. д. глумачка уметност у Немачкој својски и савесно као никада донде негована, — није ни могло бити друкчије, него да се, по свој прилици по примеру Лесингову, са истом ревностју и жаром тежило, да се и глумачкој уметности даде теорија. Тако се није чудити, што је постављање тога питања: да ли у опште одговара достојанству глумачке уметности, кад публика изражава своје допадање, и да ли је тишина после знатног призора најласкавије одобравање за глумца, — правило ту могућност, да се у рачунавању уметности иде на то: да се уметност ослободи од учешћа публике, да се одушевљење глумчево непрекидно из рођеног му срца и душе потхрањује, оживљава и потпаљује, и да га примора, кад се у свом приказивању на добром путу налази, да се сасвим одрече тога: да на одушевљени усклик узбуђене и до срца потресене публике полети својом уметничком снагом

на највишу висину и да чини чуда у глумаштву. Ми, који у тесној вези и у узајамном деловању пева, глумаца и публике, видимо живо позориште, радујемо се што можемо рећи, да тада није продрљо такав сувише академски, сувише теоришући и сасвим ненародни назор.

Здрави разум у глумаца није се дуго колебао, да се одлучи за живо и делотворно суделовање публике. Тако каже глумац Мајер: „Код уметности, у којој утисци зависе само од неколико тренутака, сме уметник очекивати своју награду баш у оном тренутку, кад те утиске производи. Нужно је, да му се одмах да уверење, да је постигао своју цел: да потресе, да увесељава, или да му се даде противно осетити, да би могао потражити узрока хладном пријему игре му, те да би се могао поправити и дотерати. Гласно одобравање једина је награда, једина захвала, коју гледалац може дати а глумац примити. Партер, који никако не аплаудује и који се не усуђује да своје одобравање гласно изрази, сигуран је опијум за глумца и гледаоца. Гласно одобравање, било како му драго, потребно је бар као средство да се оба дела одржавају у запетости“.

После дужег расправљања у истом смислу долази Ифланд до овог закључка: „С тога је опште одобравање, које се одмах учини, највећа награда за глумца. Он треба за тим одобравањем не само да тежи, него треба за њ и да се бори“. Слично томе изражавају се и остали.

Нека ми је дозвољено, да овде наведем, како се Хајнрих Теодор Речер (Rötscher), један од најзнатнијих драматуршких естетичара у доба иза класицизма, о том предмету изражава:

„Ни један уметник не да се замислити без публике, која осећа и ужива. Из утиска, што га

је његов рад произвео на публику, сазнаје он меру свога деловања и канда добија самог себе натраг. Сваки уметник, чије дело акт свога створа преживи може се тешити, на касније време позвати се, и са неизмерном извесношћу генија, која даје сведоџбу духа о духу, погледати на потоњи свет. Али не тако уметник приказивач чије дело и творачки акт живи само у души гледаоца, у коме оставља једини траг свога бића. Драматски уметник упућен је дакле сасвим на садашњост; она му је богиња: што му она не пружи, не може му никакав утешни поглед на касније време накнадити. Од ње дакле има пуно признање да добије и да тражи. Глумац, кога не признаје свет у коме живи, тај је немилостиво бачен међу мртве. . . . За ону препреку, која уметника приказивача сасвим везује за садашњост и која га лишава изгледа да ће трајно живети у своме делу, дата му је накнада, да међу свима уметницима највеће деловање у моменту концентрише и да га искуси. То, што може да потчини осећај читавих маса света под стање душевно, што га он приказује и што га велики драматски уметник у моменту свога рада извршује, — даје му накнаду и отштету за тужну извесност, да потоњем свету не може оставити ништа друго до име великог глумца. Виктор Иго, говорећи у својим „Etudes sur Mirabeau“ (студије о Мирабо-у), како је једна половина великога говорника с његовом смрћу однесена у гроб врло лепо каже: *Il faut bien le dire, dans tout orateur il y a deux choses, un penseur et un comédien. Le penseur reste, le comédien s'en va avec l'homme. Talma meurt tout entier, Mirabeau à demi*“. (Треба истину рећи, да је сваки говорник и мислилац и глумац. Мислилац остаје, глумац нестаје с човеком. Талма је сасвим умрљо, Мирабо тек у полак.) (Наставиће се.)

И С Т И Ј А

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Марија, кћи пуковније, шаљива игра у три чина, с певањем, по француском прерадио Фр. Блум, превео С. Димитријевић, музика од Доницетија.)

Заверно сам се био још пре шест година, да не ћу ни завирити у наше позориште, кад опет уздају ту београдску „Марију, кћер пуковније“. Онда сам је чуо био по други пут и

доста ми је, рекох, било дваред видети исакаћену лешину оног онако бајна Доницетијева чеда. Па ипак ето нисам одржао реч, а да је прекршим, на то ме је ле могло навести гостовање тако одличне уметнице, као што је Зорка Теодосијевићка са београдског краљевског народног позоришта. Но и крај свег веома лепог певања и исто тако лепог глумљења те не мање лепе госпође — а та госпођа одиста пева веома лепо, глуми веома лепо и одиста је веома лепа — ја и данас морам наново сам себи задати реч, да никакву више лепу певању, никакву више лепу глумљењу и никаквој више лепој госпођи за љубав не ћу мутити угодне своје успомене из млађих година, кад се нисам могао сит наслушати миле музике Доницетијеве баш у „Кћери пуковније“. А сад ћу ваљда умети одржати своју реч. Или она гиздава Доницетијева „Кћи пуковније“ са својим Тонијом и Силписом и Хортензијем и маркизом од Мађоривоље и војвоткињом од Краквиторпа и са она четир збора, или — ништа. Овакав gagout, какав нам се овде нуди по београдском рецепту, хоће човека да очемери. Алал и вера најпосле том Фридриху Блуму и том Спири Димитријевићу са њиховим Антоаном, папа-Труљоном и Филипом! Али од куда, да од Бога нађеш, уз Доницетија — и то на мртво име испребијана — још и Даворин Јенко са дуетом „Лепа је зора —“, од куд ту увертира у Росинијева „Танкреда“, од куд нека арија из неке опере „Изолине“ од неког Стигелија, и најпосле од куд ту нека фантазија „Што срце жели“ од некога Канта? Не знам како ко, али ја са своје стране најлепше захваљујем на тој мандари. Мени је ве управо доста.

Нека ми не замери поштована гошћа, ако јој узизгледа да не говорим са довољно респекта о њену гостовању. Но не у стрепњи, да ћу бити криво схваћен, него из чиста уверења морам још једаред изреком рећи, да Зорка Теодосијевићка пева веома лепо и то гласом ванредно свежим, звонким и умиљатим. Па понављам да Зорка Теодосијевићка и глуми веома лепо и додајем, да кроз њену игру струји онај прави правцаги бујни живот. Оно треће није ваљда потребно ни поновити. Ни издалека није дакле њена кривица, што о њеној маркетаници Марији не говорим онако одушевљено, као што бих то чинио, да ми није сву вољу покварио тај фамозни београдски аранжман.

Гошћа је у певању имала достојна партнера у Марковићу, у глумљењу пак успешно се с њом такмачили Добриновић и Душановић. А да ли јој је ко и у оном трећем био раван, то нека остане отворено питање. Г.

СИТНИЦЕ.

(Колико је који песник живео!) Занимљиво је знати колико је живео који од најодличнијих песника, те ћемо то саопштити читаоцима по Батутовом „Песници и смрт.“ Тако — грчки: Софокле живео је 91 г.; Есхило 69. и Пиндар 80 год. — Римски: Овид 60; Хорац 57 и Вергилије 51 год. — Немачки: Гете 83, Шилер 46 и Хајне 57 год. — Француски: Виктор Иго 83, Ламартин 70 и Алфред де Мисе 47 год. Енглески: Шекспир 52, Милтон 66 и Тенисн 83 год. — Италијански: Данте 56, Петрарка 70 и Торквато Тасо 51 год. — Руски: Тургењев 65, Гогољ 42 и Достојевски 63 год. — Српски: Његош 38, Бранко 29 и Војислав 33. — Као што се види, српски песници су много краћа века него страни, али они су, према томе и према радовима њиховим судећи, за готово 20 год. раније сазрели и врхунац своје снаге достигли, него песници оних других народа. Могло би се рећи, да велики песници стижу на врхунац своје снаге тек између 40 и 50 година живота. Шта би било од наших именованих, и иначе великих песника, да су доживели бар те године!

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа).

У недељу 3. (15.) марта по други пут: „Шокица“. Позоришна игра у 5 чинова, с певањем и играњем, написао Илија Округић-Сремац, за позорницу удесио А. Хаџић, музика од Д. Јенка.

У уторак 5. (17.) марта први пут: „Задужне жене“. Шаллива игра у 4 чина, написао Адолф Ларожн, превео Милан А. Јовановић. (У корист сиромашних српских вероисповедних школа у будимској епархији.)

У четвртак 7. (19.) марта: „Марија Стјуартова“. Жалосна игра у 5 чинова, од Ф. Шилера, превео С. Д. К. (У новом нарочито за овај комад зготовљеном оделу).

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

37. Представа. **У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.** У претплати 21.

У Новоме Саду, у четвртак 29. фебруара (12. марта) 1896.

ПРВИ ПУТ:

ЧИКИНА КУЋА.

Комедија у 3 чина, од И. И. Мјасницког, превео с руског Јанко М. Веселиновић.

Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Галкин Иван Савић, богат трговац — — — — Филиповић.	Хијацинтов Валеријан Петровић — — — — Васиљевић.
Агнија Петровна, жена му — К Жикићка.	Бобриков Степан Степановић, спахија — — — — Добриновић.
Наташа, кћи му из првог брака Д. Весићева.	Настасија Ивановна, жена му Д. Васиљевићка.
Гранитов Григорије Сергијевић, синовац му — — — — Марковић.	Марина, кћи им — — — — З. Буришићева.
Свистунов, пријатељ му — — Тодосић.	Судски извршитељ — — — — Ивањтанин.
Передовиков, књижевник — Душановић.	Свалкин, комисионар — — Миловановић.
Вихрев — — — — Стефановић.	Петар } слуге Галкинове — Илић.
Ваљница, оперска певачица Ј. Весићева.	Лиза } — Д. Туцаковићева

Догађа се у Петрограду у данашње доба.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираће ове комаде: 1. „Чим-Бум“. Марш од Шмидта. — 2. „Auf falscher Spur“. Потпури, од Шинцла. — 3. „Grossmütterchen“. Salon-Ländler, од Лангера.

У суботу 2. (14.) марта по други пут: „Северо Торели“. Драма у 5 чинова, написао Франсоа Копе, превео с француског Душан Л. Ђокић.

Умољавају се лепо све поштоване госпође и госпођице, да би изволели без шешира седити на својим седиштима у паркету и партеру.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на каси.

Болују: М. Николић, Ј. Душановићка.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₄ сахата.